

Poznań, 22 wrzesień 2017 r.

Prof. dr hab. Henryk Pospieszny

Zakład Wirusologii i Bakteriologii

Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy

Poznań, ul. W. Węgorza 20

O C E N A

rozprawy doktorskiej Pana mgr inż. Sebastiana Wojciecha Przemienieckiego pt.
„Środki ochrony roślin i bakterie antagonistyczne w relacji z różnymi grupami genetycznymi i fenotypowymi *Pectobacterium* ssp.”

Dostępność środków ochrony roślin przeciwko poszczególnym grupom patogenów roślin jest tym mniejsza im patogen jest na niższym poziomie systematyki i ściślej powiązany z gospodarzem. Dobrym przykładem są grzyby, bakterie i wirusy, gdzie przeciwko grzybom fitopatogenicznym dysponujemy różnym i licznymi środkami ochrony roślin skutecznie ograniczającymi ich szkodliwość, z kolei w przypadku wirusów brak możliwości bezpośredniego ich zwalczania. Jeżeli chodzi o bakterie roślinne to badania *in vitro* dają często nadzieję na powodzenie jednak te same substancje lub środki ochrony roślin wprowadzone w złożone warunki polowe często wykazują niezadawalającą skuteczność. Znakomitym przykładem są bakterie z rodzaju *Pectobacterium* ssp. związane warunkami glebowymi, mogącymi modyfikować aktywność substancji oraz innych czynników w efekcie końcowym często obniżając ich efektywność przeciwbakteryjną. Generalnie, tej problematyce jest poświęcona rozprawa doktorska, przy czym stosunkowo duży nacisk położono na wpływ zróżnicowania fenotypowego i genetycznego bakterii z rodzaju *Pectobacterium* na efektywność ich zwalczania lub ograniczania. Badania tego typu były wcześniej prowadzone, często wyrywkowo i w odmiennych okolicznościach. Autor do problemu podszedł bardziej kompleksowo i na własnym materiale badawczym, między innymi poszerzył badania nad wpływem niektórych insektycydów i herbicydów na rozwój

bakterii. Podjęcie tych badań uważam za uzasadnione ze względu na ich aktualność. Ziemniak wciąż jest rośliną gospodarczo ważną .

OPIS FORMALNY ROZPRAWY

Praca zawiera wszystkie formalnie wymagane dla rozprawy doktorskiej części tj. wstęp, cel i hipotezy, przegląd literatury, metodykę, wyniki, dyskusję, podsumowanie wyników i wnioski oraz streszczenia w językach polskim i angielskim. Jej objętość liczy 132 strony, w tym 15 tabel, 7 zdjęć i 16 wykresów. Doktorant powołuje się na ponad 110 pozycji literatury, zestawionych w rozdziale 8. Bibliografia. Wstęp wprowadzający Czytelnika w zagadnienia będące przedmiotem rozprawy, został nie potrzebnie zdominowany przez informacje o ważności uprawy ziemniaka. W części „Cel pracy i hipotezy badawcze” Doktorant mógł być bardziej precyzyjny w ich formułowaniu np. sens hipotez 1 i 3 , moim zdaniem są podobne. Praca dotyczy problemów związanych ze zwalczaniem bakterii z rodzaju *Pectobacterium* ssp. dlatego w przeglądzie literatury poświęciłbym opisowi chorób tylko tyle ile jest niezbędne dla przedstawienia badanej problematyki. W tymże przeglądzie literatury można było wspomnieć także o induktorach odporności i ich łącznym stosowaniu z fungicydami. W podrozdziale” 4.1. Materiały” opisałbym jedynie bakterie jakie zostały zastosowane i skąd pochodziły, a metody stosowane do ich identyfikacji oraz określania ich cech fizjologicznych i zróżnicowania genetycznego, i filogenetycznego powinny być raczej w podrozdziale „4.2. Metody”. Czy bakterie antagonistyczne były w jakimś stopniu zidentyfikowane (4.1.5.)?. Trochę więcej szczegółowych informacji o pochodzeniu tzw. bakterii antagonistycznych znajduję się w podrozdziale 5.6 (str. 53), które w części raczej powinny być w podrozdziale 4.1.5 (materiały). Brakuje także informacji o odmianie ziemniaka zastosowanego w testach na plastrach bulw. Czy wybór odmiany Satina był przypadkowy czy zmierzony ze względu na jej jakieś szczególne cechy. W rozprawie zastosowano bardzo liczne i różnorodne metody badawcze, od molekularnych do laboratoryjnych, i szklarniowych; budzi to pozytywne wrażenie. Należy podkreślić, że wyniki zostały obudowane niezbędną analizą statystyczną.

OCENA MERYTORYCZNA ROZPRAWY

Nadrzędnym celem recenzowanej rozprawy jest wpływ różnych środków ochrony roślin, substancji chemicznych oraz bakterii antagonistycznych a także innych czynników na zróżnicowaną genetycznie populację bakterii z rodzaju *Pectobacterium*

ssp., w aspekcie ich zwalczania lub ograniczania jako patogenów ziemniaka. Autor pozyskał szereg izolatów bakterii pektynolitycznych z rodzaju *Pectobacterium* ssp. z różnych polskich ośrodków badawczych i z pomocą technik molekularnych określił przede wszystkim ich zróżnicowanie genetyczne i fenotypowe a także niektóre z cech fizjologicznych. Przeprowadzone badania potwierdziły zróżnicowanie nie tylko pomiędzy gatunkami ale i wewnątrz nich, szczególnie *P. carotovorum* subsp. *carotovorum*. Był to podstawowy wymóg realizacji założonych celów. Tak scharakteryzowane izolaty *Pectobacterium* ssp. zostały poddane testowaniu następującym czynnikom: 8 fungicydów, 1 insektycyd, 3 herbicydy, streptomycyna, siarczan miedzi, azotan srebra, 3 zawiesiny nanocząsteczek srebra oraz tytan w postaci cząsteczek i nanocząsteczek. W sumie, przeprowadzono wielopoziomowe badania w postaci bardzo licznych kombinacji. Zaświadcza to o znajomości przez Doktoranta licznych i różnych metodyk oraz o chęci wniesienia przez nie wielu danych dla przedmiotu pracy. Tą część rozprawy oceniam wysoko. Jednak niekiedy wielość kombinacji i wątków utrudnia w sposób uporządkowany interpretację wyników i redagowanie pracy. Przykładowo, istotną częścią rozprawy są badania nad genetycznym i fenotypowym zróżnicowaniem gatunków i izolatów *Pectobacterium* ssp., tym bardziej, że Autor wykazał i potwierdził związek pomiędzy ich zróżnicowaniem i wrażliwością na środki przeciwbakteryjne, i co ważne jest to zgodne z postawioną hipotezą nr 1. W „Dyskusji” temu problemowi Doktorant poświęcił 8 stron, ale w streszczeniu zagadnienie to ledwie co musnął. Dyskusja zaświadcza o dojrzałości młodego badacza. W ocenianej rozprawie liczy aż 22 strony i jeżeli nie brać pod uwagę załączników to stanowi ona ¼ rozprawy. Generalnie, jest to dobra część rozprawy, ale mam do niej jedną uwagę: dyskusja jest nadmiernie wysycona informacjami dotyczącymi problemów związanych z innymi bakteriami, co ją uczyniło miejscami nieklarowną. Jeżeli niektóre moje uwagi są dyskusyjne to biorą się one między innymi właśnie stąd. Dużo nie zawsze znaczy dobrze. Obszerna wiedza i znajomość literatury są dużym plusem dla Pana Przemienieckiego ale część jej powinna być umieszczona w przeglądzie literatury, gdzie np. wpływowi chemicznej ochrony roślin na bakterie przeznaczono niepełną stronę.

Hipoteza nr 2, zakłada, że „Niektóre substancje chemiczne stosowane w ochronie plantacji i przechowalnictwie ziemniaka sprzyjają rozwojowi *Pectobacterium* spp. ”. Doktorant nie ułatwił Recenzentowi oceny bo nie odpowiedział jednoznacznie na tak

postawioną tezę. Wpływ środków ochrony roślin lub innych substancji chemicznych na wzrost bakterii i rozwój choroby zależy od substancji czynnej i jej koncentracji, wrażliwości bakterii oraz sposobu stosowania. Z reguły efekty osiągnięte w warunkach kontrolowanych są nie do powtórzenia w złożonych warunkach polowych. Niektóre substancje są włączane w różne ścieżki degradacji i w efekcie końcowym nie tylko nie hamują wzrost bakterii, a wręcz przeciwnie- stymulują. Autor w swoich badaniach przeprowadzonych w warunkach glebowych wykazał, że insektycyd Karate Zeon 050 i herbicyd Titus 25 WG stymulowały wzrost bakterii *Pectobacterium* ssp. (str. 73), potwierdzając, że w naturze można się spodziewać takich zjawisk. Ocena środków pod tym kontem powinna być przeprowadzana nie w testach laboratoryjnych tylko w warunkach glebowych, naturalnym środowisku bakterii pektynolitycznych porażających ziemniak. Praca wnosi nowe elementy do badanego problemu pozyskane z szeregu eksperymentów często bardzo szczegółowych, mogących ułatwić ale także utrudnić interpretację wyników. W tym drugim przypadku, dobrym przykładem jest właśnie herbicyd Titus 25 WG, który w teście płytkowym (krążkowym) nie wykazywał właściwości przeciwbakteryjnych, z kolei na plastrach bulw ziemniaka w stopniu istotnym hamował macerację bulw przez bakterie, a w glebie wręcz stymulował wzrost bakterii. Więcej, 10 krotny wzrost substancji czynnej herbicydu Titus 25 WG jeszcze silniej symulował wzrost liczby bakterii w glebie. Tak więc w każdym teście herbicyd zachował się inaczej. Czy można to jakoś zinterpretować?

Jak wspomniałem wcześniej nie widzę różnicy pomiędzy hipotezą 1 i 3; zamieniono tylko kolejność w tezach. Dla mnie, w tej rozprawie określenia „....różnicowanie bakterii w obrębie rodzaju i gatunku” (teza 1) i „Różne gatunki i szczepy *Pectobacterium* ssp....” (teza 3.) znaczą to samo. Proszę o komentarz, może ja czegoś nie zrozumiałem.

Hipoteza 4, zakłada że, „, Stosowanie bakterie antagonistycznych wykazuje zbliżoną skuteczność w porównaniu ze środkami ochrony roślin”, w mojej ocenie, jednoznacznie nie potwierdziła się w przeprowadzonych badaniach. Z 87 szczepów bakteryjnych pochodzących z środowiska naturalnego i zurbanizowanego tylko 4 hamowały wzrost bakterii z rodzaju *Pectobacterium* ssp *in vitro.*, a na plastrach bulw ziemniaka jedynie jeden szczep nr 55 ograniczał rozwój patogenu ale znacznie słabiej niż fungicydy. Nie przeprowadzono eksperymentów w warunkach glebowych. Jest wątpliwe, czy użyte bakterie w ogóle można określić jako antagonistyczne, jeżeli tak

to wobec jakich patogenów czy mikroorganizmów. Pan Przemieniecki otrzymał bakterie z kolekcji i jest brak danych czy otrzymał także informacje dające Mu podstawy do ich wykorzystania w tego typu doświadczeniach.

Trudno było oczekiwać, że ten trudny problem *Pectobacterium* ssp. w uprawie ziemniaka uda Doktorantowi się rozwiązać. Raczej otrzymaliśmy dalsze, także nowe informacje uzyskane w innych i różnych okolicznościach, ale zagrożenie dla ziemniaka ze strony *Pectobacterium* ssp. wciąż pozostaje aktualne.

Ważnym zamknięciem rozprawy są „Wnioski” , które ze względu na ich redakcję uważam za mało udane.

Przy pisaniu pracy Autor nie ustrzegł się pewnych nieścisłości i usterek oraz dyskusyjnych zwrotów, z których na kilka chciałbym zwrócić uwagę:

- Str. 36, 11 wiersz od góry: jest – glebę homogenizowano na mieszadle; powinno być glebę wytrząsano
- Str. 36; 6 wiersz od dołu: jest – pomiar liczby bakterii; powinno być ...pomiar ilości DNA
- Str. 49, wiersz 5 od dołu: „...nie obserwowano istotnego zmniejszenia ilości DNA po zastosowaniu żadnego z testowanych środków” – niezrozumiałe
- Str. 51, 7 wiersz od dołu: jest- poziom zazielenia, powinno być – raczej się mierzy zawartość chlorofilu
- Stosunkowo liczne literówki, których nie wymieniam. Wygląda to jak niedoróbki z pośpiechu.
- Materiał pomocniczy czyli tabele, wykresy i zdjęcia powinny być tak opisane aby maksymalnie były niezależne od tekstu. Powinny żyć własnym życiem. Kilka przykładów:
Tabela 3. Jest- „Ocena wzrostu kolonii bakterii w zależności od temperatury, Lepiej „Wpływ temperatury na wzrost bakterii na pożywce TSA”; załączona skala wzrostu kolonii bakterii jest nie pełna – co znaczy wzrost „5” –bardzo dobry; podobnie tabele 4 i 5.
- Tabela 15 - co Autor miał na myśli określając stan zdrowotny roślin ziemniaka jako dobry lub zły; aby zrozumieć trzeba wracać do tekstu.
- Pod Fot 1. – błędny podpis

- Fot. 2. „Zdjęcie elektroforezy....” Słowa Fot. i zdjęcie dublują się – lepiej: Polimorfizm szczepów *Pectobacterium* ssp. uzyskany techniką ERIC-PCR; podobnie Fot. 3.;

PODSUMOWANIE

Podsumowując uważam, że recenzowana praca wnosi nowe dane do poznania uwarunkowań szeroko pojętego ograniczania występowania chorób powodowanych przez bakterie z rodzaju *Pectobacterium* ssp. Na podkreślenie zasługuje znajomość przez Doktoranta licznych, w tym nowoczesnych metod badawczych oraz ogromny wkład pracy włożony do przeprowadzenia badań. Wartości te przeważają nad uwagami i niedociągnięciami wskazanymi przeze mnie, niekiedy dyskusyjnymi.

Uważam, że przedstawiona rozprawa odpowiada warunkom stawianym pracom doktorskim określonym w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku (Dz. U. z 2003 r., Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami) i wnoszę do Rady Wydziału Kształtowania Środowiska i Rolnictwa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie o dopuszczenie mgr inż. Sebastiana Wojciecha Przemienieckiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego celem uzyskania stopnia doktora nauk rolniczych w zakresie agronomii.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'D. G. Przemieniecki', written in a cursive style.